

Levéltári Szemle 2019/ 4. szám

A Levéltári Szemle 2019. évi 4. száma két fő témát tárgyal. A periodika élén ezúttal a Levéltári Kollégium Módszertani és Szabványügyi Bizottsága által összeállított, s a magyar levéltárak mindegyikét érintő összegző írás kapott helyet, amely egyfajta problématerkép, s az iratképzők, maradandó értékű iratok és levéltárak kapcsolatrendszerében összegzi a levéltárak előtt álló kihívásokat (Boross István–Gerhard Péter–Horváth J. András–Laczlavik György–Lux Zoltán–Sipos András). Az utóbbi évek egyik új, de sokak által művelt levéltári szakterülete a levéltár-pedagógia. Az e területen munkálkodók szakmai segítségét célozza a levéltár-pedagógiai blokk, amely különböző szemléletű, akár szakmai vitára is ösztönző írásokat tartalmaz. A szerzők különböző levéltártípusokban dolgoznak (Rácz Attila, Batalka Krisztina, Tóth-Péter Veronika, Pál Ferenc, Mákos Judit, Szabóné Maslowski Madlen). Az említettekén kívül a lapszám a levéltárügy területén történt 2019. második félévi események rövid krónikáját, valamint a Magyar Levéltárosok Egyesülete (MLE) és a Magyar Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE) 2019. évi vándorgyűlésének beszámolóját is tartalmazza.

Boross István – Gerhard Péter – Horváth J. András – Laczlavik György – Lux Zoltán – Sipos András: Iratképzők – maradandó értékű iratok – levéltárak

A Módszertani és Szabványügyi Bizottság 2018-ban készített a címben megfogalmazott viszonyrendszerre vonatkozóan átfogó problématerképet. Első ránézésre a területet érintő jogszabályok kellő módon szabályozzák a viszonyrendszert, azonban ez a gyakorlatban koránt sincs így. Szükséges volna a törvényi környezet felülvizsgálata több területen. Egyfelől problémát jelent az egyre nagyobb mennyiségben keletkező e-iratok definiálása, azok nyomon követése, iratértékelése, begyűjtése. Nehézséget okoz az, hogy egyre több civil illetve egyházi szervezet keletkeztet köziratokat, azonban ezek a szervek nincsenek kellőképpen a levéltárak látóterében. Ezzel kapcsolatban sok esetben nehéz az illetékességi körök definiálása is, gyakoriak az átfedések. Fontos lenne a köziratok gyűjtése mellett a magániratok megfelelő iratértékelést követő szisztematikus gyűjtése is, mivel ez nem csupán a múlt teljesebb feltárását tenné lehetővé, hanem a levéltárak társadalmi ismertségét és elismertségét is jelentős mértékben növelné. Jelentős problémát jelent az is, hogy a maradandó értékkel bíró iratok kapcsán egy ponton túl az iratképzők és az iratőrző levéltárak érdeke különválnak. Hosszú távon erre csupán az jelenthetne megoldást, ha folyamatos és szoros együttműködéssel, illetve megfelelő képzések segítségével az iratképzőknek a megőrzés fontosságára vonatkozó gondolkodásmódját lehetne tartósan megváltoztatni.

Rácz Attila: Budapest Főváros Levéltárának egy témahete

Budapest Főváros Levéltára immáron 10 éve szervez levéltár-pedagógiai foglalkozásokat. Jelen tanulmány a kidolgozott foglalkozások egy speciális típusát, az elsősorban táborok keretében megvalósítható tematikus hetet mutatja be, amely az írástörténet megismertetésére alapozódik. A résztvevők nem csupán a szűken vett témát ismerhetik meg, hanem az egyes korszakok sajátos irattípusainak vizsgálatán keresztül egyéb ismeretekre is szert tehetnek. Megismerkednek a számok kialakulásának történetével, a régi korok dátumozási eljárásaival, a különböző típusú titkosírásokkal, s azok megfejtésével. Játékos feladatokon keresztül szerezhetnek tudást a családkutatás alapjairól, az ehhez segítséget nyújtó irattípusokról. Hangsúlyt kap a levéltár mint intézmény és az ott folyó munka bemutatása is, s ennek kapcsán

nem csupán a klasszikus levéltárosi feladatokról esik szó, hanem a mai igényeknek megfelelő átalakulásokról is, a digitalizálási projektek, adatbázis-építések, internetes információs rendszerek jelentőségéről, s azok használatáról.

Batalka Krisztina: Levéltár-pedagógiai lehetőségek és tapasztalatok a BME-n

A Műszaki Egyetem levéltára hamar felismerte a levéltár-pedagógia módszereiben rejlő lehetőségeket, ugyanakkor saját adottságaikhoz illeszkedve ezt elsősorban az egyetem egyéb rendezvényeihez kapcsolódva, tágabb korcsoport megragadására alkalmas ismeretterjesztő formában valósították meg. Rendszeres, kimondottan gyermekeknek szervezett program a 2015-ben indított BME Gyerekegyetem. A cél, a fiatalok érdeklődésének felkeltése a műszaki és természettudományok iránt. A munkába a levéltár is bekapcsolódott, az itt tartott foglalkozások a felsős korosztályt célozzák meg 45 perces kurzusaikkal. A tematika évről-évre változó. Épült már foglalkozás a levéltári munka, illetve az egyetemi félévek felépítésének bemutatására, a hallgatók mindennapjainak korabeli dokumentumokra és fotókra alapozó szemléltetésére, a szabadságharc 170 éves évfordulója kapcsán pedig az akkori eseményekkel ismerkedhettek az érdeklődők, s összeállíthatták saját 12 pontjukat.

Tóth-Péter Veronika: Levéltár-pedagógiai foglalkozások az MNL Komárom-Esztergom Megyei Levéltárában

A múzeumok már régóta foglalkoznak múzeumpedagógiával. Időszerű, hogy a levéltárak is minél nagyobb számban kihasználják a bennük rejlő lehetőségeket. A Komárom-Esztergom Megyei Levéltár tudatosan nagy hangsúlyt helyez a levéltári munka ezen új szegmensére. A tanulmány igyekszik összegezni az általuk leszűrt legfontosabb tanulságokat. A témaválasztás és tematika kidolgozás akkor szerencsés, ha figyelembe veszi az iskolai tanterveket, s törekszik azokhoz kapcsolódni. Amennyiben a levéltár a foglalkozások időpontjában, s időhosszában is rugalmasan tud alkalmazkodni az iskolák igényeihez, ez nagymértékben elősegíti az ilyen foglalkozások népszerűségének növekedését az iskolák körében. Nagyon fontos az önreflexió és a résztvevőktől érkező visszajelzés is, mivel így érhető el a folyamatos minőségjavulás.

Pál Ferenc: „Játsszunk levéltárosost!”

Az MNL Vas Megyei Levéltára megyei intézményként fontosnak tartja, hogy a helyi identitást erősítse. A foglalkozások kialakítása során igazodnak a tanultakhoz, illetve a történelmi csomópontokhoz. Foglalkozásaik során nagy szerepet kapnak a történelem segédtudományai is. A levéltári órák számára hasznos lehet egy másolatgyűjtemény létrehozása az adott tematikához kapcsolódóan. Ennek nyilvánvaló állományvédelmi okain túl megvan az az előnye is, hogy a foglalkozás kivihető a levéltár falai közül. A dokumentumgyűjteményre épülő órákon kívül létezik adatbázisra épülő (Hungaricana) program is, emellett rendszeresen tartanak kutatótáborokat. Minden körülmények között fontos a történelmi segédtudományok alkalmazása, különös tekintettel kiemelkedik a történelmi földrajz jelentősége, ami egyfajta missziói terület is, hiszen az iskolai oktatásban messze nem kap kellő szerepet és figyelmet. A nyári kutatótábor során szlovén és magyar diákok közösen kutatják egy-egy település múltját, a helyi családok felkeresésével, dokumentumok, fotók, interjúk gyűjtésével. Kérdéses, hogy lehetséges-e egyfajta ténylegesen egyedi levéltár-

pedagógiai arcukat kidolgozása. Ez a szerző véleménye szerint feltétlenül megoldható, ám sokkal több energiát igényel a levéltárakban dolgozóktól.

Máros Judit–Szabóné Maslowski Madlen: Fókuszban a papír

A levéltár-pedagógiai foglalkozások Szolnokon 10 éves múltat tekintenek vissza. Ennek alapjait a megszűnt szolnoki papírgyár papírtörténeti kiállításának átvétele jelentette, mivel az első foglalkozások ennek a kiállításnak az anyagára épültek. Ezt egészítette ki egy gyakorlati blokk, amelynek keretében újrahasznosított papírból készítettek merítéses módszerrel új papírt. Ezzel a gyermekeket a levéltári ismeretek átadásán túl környezettudatos magatartásra is nevelni igyekeztek. Erre a programra alapozva dolgozta ki az intézmény 6 tematikus programcsokrát. Ezek mindegyike 3 egymásra épülő foglalkozásból tevődik össze, amelyek elemei akár tetszés szerint variálhatóak, kombinálhatóak. A levéltár-pedagógia klasszikus határait feszegetve az intézmény felnőtteknek, s óvodáskorú gyermekeknek is szervez hasonló foglalkozásokat, minden esetben az érintett korosztály igényeire szabva a programot. A tanulmány kitér azokra a felmerült nehézségekre is, amelyekkel az elmúlt években találkozottak: egyfelől az iskolák feszített tanmenetei mellett egy-egy ilyen foglalkozás nehezen illeszthető bele az órakeretbe, másfelől a levéltári szakemberek ilyen téren történő folyamatos továbbképzésének a lehetőségei jelenleg még meglehetősen korlátozottak hazánkban.